

Ens haurem d'accontentar dient que no es veu altra etimologia i que la hipòtesi del sentit vulgar no és gens inversemblant. En efecte les altres idees que un podria imaginar serien més forçades. ¿Un **escàtil* adjectiu llatí macarrònic forjat per manescals amb el cat. *asclar* 'partir, estellar' i el sufix llatí de *volatilis*, *portatilis*, *foliatilis*, *aquatilis* (cf. *escàtil* 'rebrot', *AlcM*, § 3)? Forçadíssim. Un derivat d'*escatir* o *escatar* amb sufix *-il* fóra suposició ben primparada per la banda del sufix, i amb sentit massa feble pel que fa a la se-
màntica. Arribaria a aguantar-se imaginar que el nom conegut de l'ullal en hispanoàrab, a saber *qénuel* (en *PAlc.* i *RMa.*, que Simonet, 86, i Dozy II, 407, 414 creuen provinent de *CANINUS* amb dissimilació entre les *nn*), partint d'una pronúncia més antiga *al-qánuel* (> *ask-*) i encreuant-se amb *escatir*, passés a **ascàtel*; però això fóra rebuscat i amb poca base filològica.

DERIV.: *Escatilada*. +*Escatilós* [*DAmén.*, veg. supra]. Un verb **escatilar* ['ferir amb ---?'] degué existir, car difícilment podria ser altra cosa un (present) *escatila* registrat per Aversó (201.10, en rima amb *vila*, etc.), veg. també *esquetil*, *esquetirar*, infra.

1 Que s'ha d'esmenar així en lloc d'*escastill* és majorment evident en tant que la segona vegada hi ha impresa la forma coneguda, sense tal *s*. — 2 No té article *qil* Lane. Els mots per a 'punyal' i 'coltell' són ben coneguts: *sikkín* *RMa.*, *PAlc.*, *battāš* *PAlc.*, el romanisme *puniar* en Lerch.; per a 'ullal' *niba* Lerch., *qénuel* i *bāngel* *PAlc.* (149a19).

Escatimar, *escatimejar*, V. *escamnar* *Escatinar*, V. *escatainar*

ESCATIR, 'investigar, encercar subtilment, discutir', i 'retallar les puntes, podar escapçant les parts sobreres o que fan nosa': origen incert i possiblement complex; especialment en la primera accepció es relaciona amb el cast. ant. *escatimar* 'avaluar minuciosament' (avui 'donar amb mesquineria') i cat. ant *escatmar* (després *ESCAMNAR* i *escamar*) 'tractar durament, ensenyar infligint desengany o escarment'; aquest verb *escatir* sembla provinent del gòt. i germ. comú *SKATTJAN* 'avaluar el valor de quelcom, fer-ne estimació', d'on el significat modern 'investigar'; i d'altra banda, *escatir*, en el sentit de 'deixar ben mesurat, reduir a la bona mesura', pogué pendre, sota la influència d'*escatar* 'arrencar escates i coses superposades', el significat de 'retallar', 'esporgar'. □ 1.^a doc.: *escatir* S. xv, i *escatidor* ja 1396.

Escatir, 'encercar, dilucidar, discutir' pertany a la més venerable i antiga tradició lingüística, encapçalada pels Torras i Bages i J. Verdager: «Mes ells, sens despit, estrenyen lo collotge / y, brètols, *escateixen* si fer-los res els cal: / si alçar a pes de braços, de terra, l' déu ferotge, / o enfonzar-lo: de traure'l pus —crehuen— no s'ho val» (*Atl.* (1877) III, 30b); «a l'infelíc aymador / li donen tomba lluhida / --- / a cúpula damasquina, / dins lo poble de Planès, / a quatre lleugues de Llivia: / los vinents *escatiran* / si és mausleu o mesquitaa», *Canigó* (*Lampègia* VII, v. 345).

En *La Tradició Catalana* del patriarca catalanista esopeguem a cada pas: «com se veu, lo notable treball del Dr. Campà --- no *escateix* hipòtesis ni teories ---», «per qui s'ha perdut, no és cas aquí d'*escatir*-ho»; l'obra mestra de Torras i Bages és plena de frases com aquestes (de 1879 i 1888) o com «que ho *escatesquen* els savis» o «malaguanyat el temps que's passa en *escatir* si seran verdes, si seran madures». També gent de grans famílies de més al Nord: «parlant, i *escatint* els darrers fets, alguns escabotàrem l'Ofici, i entràrem a la iglésia quan ja Mn. Jeroni ---», «Mn. Joan li ha fet de contesta que, sense voler *escatir*-li sa autoritat, encara que ignorava qui l'hi havia conferida, no estava pas disposat a obehir-la», *MVayreda* (*La Puny.* I, 40; *Sang Nova* IV, xiii, 321).

No és exacte, en efecte, que això sigui propi de la Plana de Vic (*DAG.*), car no sols pertany (de sempre, segons memòria meua) al català comú i àdhuc de Barcelona, sinó que se n'han servit i, fins i tot, amb matisos més antics, gent de ben lluny d'allà i de llenguatge distingit, però personal i tradicional: «el fundador de l'ermita dels Cubells, de qui es conta —i sembla cosa *escatida*— que solia retirar-se en aquest illot deshabitat per passar-hi alguns dies fent vida penitent i solitària», *Arx. Lluís Salvador* (en *Villangómez*, *Llibre d'Eivissa*, p. 169); «instrument per a *escatir* la quantitat d'àcid acètic contingut en una solució, esp. en el vinagre», *P. Fabra* (*Dfa.*, s. v. *acetimetre*), doncs un i altre ho usaven en el sentit d'investigar, establir (fets), controvertir ventilant una qüestió o 'mesurar amb tota precisió' (cast. *averiguar*, al. *erörtern*, *Vogel*), i crec recordar-ne altres casos en obres antigues del mestre (com aqueixa, que deu venir dels seus anys juvenils, de químic).

Criat entre les penyes montserratines, Amadeu Vives, sobirà intel·lecte tant com artista, té un verb seu, derivat d'aquest, amb un matis intens o potenciat, 'investigar subtilment': «algú podria **escatinyar* el mitjà d'invertir el butxerisme transformant-lo en virtut, car en les arrels del butxerisme possiblement s'hi trobarien altres arrels --- de grans virtuts racials amagades» (*L'Entusiasme és la sal de l'ànima*, Bna., 1927, p. 57), mot ja recollit pel *DAG.* amb aplicació més humil (*l'aviram escatinya pel paller*, que *AlcM* acusa a tort de ser un error de còpia). *Escatir* emprat en aquest sentit com a transitiu (amb complement de substantiu o de subordinada) és l'ús normal, que hauran pogut alguns, a còpia de dir-lo en frases absolutes, convertir en intransitiu, 'mantenir una discussió', com ho féu *VCatalà* (exs. en *AlcM* «n'*escatien* llargament»), si bé ja no sé si això és viu en el B-Emp. o cosa d'aquesta innovadora prosista (el pas ulterior d'*escatir*-se 'sortir d'embull, fr. *se débrouiller*' també en *VCatalà*, colloquialment *AlcM*, § 5, sona ja impropri als altres catalans i deu resultar d'un curt-circuit amb *escatir* 'esporgar').

Que aquest mot no el recullin els leixics, fins a obres recents, no sorprèn perquè els nostres lexicògrafs partien del castellà, del francès o, com a molt, del llatí, i estergint-ne els mots o reaccionant-hi, sovint negli-